

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ
У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**
*Рекомендаційний бібліографічний список до проведення
Першого уроку в 2015–2016 навчальному році*

Упорядник Демида Є. Ф., наук. співробітник
відділу наукової інформаційно-бібліографічної
діяльності

*Патріотичне виховання – це сфера духовного
життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до
чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка
формується.*

В. О. Сухомлинський

*Україно моя, мені в світі нічого не треба,
Тільки б голос твій чути і ніжність твою
берегти.*

А. Малишко

16 червня 2015 року Міністерством освіти і науки України видано наказ № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та Методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» [18].

Як зазначено у Концепції, «нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості... На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави,

виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей».

Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді визначає нову стратегію цілеспрямованого і ефективного процесу виховання суб'єкта громадянського суспільства, громадянина-патріота України. З 2015–2016 навчального року вона реалізовуватиметься в загальноосвітніх навчальних закладах України, починаючи з традиційного Першого уроку. Його тематика означена в переліку Заходів щодо реалізації Концепції, вона спрямована на утвердження в свідомості учнів переконань про єдність і соборність України (Сходу і Заходу). Міністерство освіти і науки України (лист від 24.07.2015 № 1/9-354 «Про тематику Першого уроку в 2015/2016 навчальному році» [20]) рекомендує навчальним закладам самостійно визначати конкретну тему такого уроку.

Зважаючи на значущість виховного заходу – Першого уроку в День знань, та, враховуючи актуальність його тематичного спрямування, фахівцями Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського підготовлено рекомендаційний бібліографічний список до Першого уроку з питань національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.

Список складається з 3-х розділів:

I. Нормативно-правова база з питань національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.

II. Національно-патріотичне виховання в загальноосвітній школі: теоретичні та науково-методичні матеріали.

III. Методика організації та проведення виховних заходів з національно-патріотичного виховання школярів.

До списку включено бібліографічні описи офіційних документів, книг, статей з наукових збірників та періодичних видань, методичних матеріалів. Бібліографічні описи законодавчих і нормативних актів (розділ I) згруповані у підрозділи за видами документів, а в межах підрозділів – за зворотною хронологією. В розділі III виокремлено два підрозділи: Методичні рекомендації; Методичні розробки та сценарії виховних заходів. Матеріали в розділах II й III розташовані за українською абеткою.

В усі розділи включено відомості про Інтернет-ресурси. Видання, які відсутні у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та не мають аналогів в Інтернет-просторі, позначені астериском (*).

Хронологічні рамки дібраного матеріалу – 2014–2015 рр.

Список призначений вчителям, класним керівникам, вихователям, бібліотекарям.

I. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА З ПИТАНЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Законодавчо-нормативні акти Верховної Ради України

1. **Про увічнення** перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років : Закон України від 9 квіт. 2015 р. № 315-VIII // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 40. – Ст. 1179. – Текст Закону доступний також в Інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/315-19> (дата звернення: 24.07.15).

2. **Про вшанування** героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді : постанова Верховної Ради України від 12 трав. 2015 р. № 373-VIII // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 41. – Ст. 1249. – Текст постанови доступний також в Інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/373-19> (дата звернення: 24.07.15).

3. **Про увіковічення** пам'яті Героїв України, які віддали своє життя за свободу і незалежність України : постанова Верховної Ради України від 13 січ. 2015 р. № 97-VIII // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 6. – Ст. 115. – Текст постанови доступний також в Інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/97-19> (дата звернення: 24.07.15).

Укази Президента України

4. **Про заходи** щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді : указ Президента України від 12 черв. 2015 р. № 334 // Офіц. вісн. Президента України. – 2015. – № 14. – Ст. 971. – Текст указу доступний також в Інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/334/2015> (дата звернення: 24.07.15).

5. **Про заходи** з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни : указ Президента України від 24 берез. 2015 р. № 169 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 24. – Ст. 657. – Текст указу доступний також в Інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/169/2015> (дата звернення: 24.07.15).

6. **Про День Національної гвардії України** : указ Президента України від 18 берез. 2015 р. № 148 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 23. – Ст. 632. – Текст указу доступний також в Інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/148/2015> (дата звернення: 24.07.15).

7. **Про вшанування** пам'яті князя Київського Володимира Великого – творця середньовічної європейської держави Руси-України [Електронний ресурс] : указ Президента України від 25 лют. 2015 р. № 107 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/107/2015> (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана.

8. **Про вшанування** подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні : указ Президента України від 11 лют. 2015 р. № 69

// Офіц. вісн. України. – 2015. – № 13. – Ст. 340. – Текст указу доступний також в Інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/69/2015> (дата звернення: 24.07.15).

9. **Про відзначення 150-річчя від дня народження Михайла Грушевського** [Електронний ресурс]: указ Президента України від 9 лют. 2015 р. № 63 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/63/2015> (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана.

10. **Про відзначення 200-річчя від дня народження Михайла Вербицького та 150-ї річниці першого публічного виконання національного гімну** [Електронний ресурс]: указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 6 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/6/2015> (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана.

11. **Про відзначення у 2015 році Дня Соборності України** : указ Президента України від 22 груд. 2014 р. № 948 // Шк. б-ка плюс. – 2015. – Січ. (№ 1/2). – С. 18. – Текст указу доступний також в Інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/948/2014> (дата звернення: 24.07.15).

12. **Про День Гідності та Свободи** : указ Президента України від 13 листоп. 2014 р. № 872 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 76. – Текст указу доступний також в Інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/872/2014> (дата звернення: 21.07.15).

13. **Про День Соборності України** : указ Президента України від 13 листоп. 2014 р. № 871 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 75. – Текст указу доступний також в Інтернеті: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/871/2014> (дата звернення: 24.07.15).

14. **Про День захисника України** : указ Президента України від 14 жовт. 2014 р. № 806 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 75. – Текст указу доступний також в Інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806/2014> (дата звернення: 21.07.15).

15. **Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 серпня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності»** : указ Президента України від 24 верес. 2014 р. № 744 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 68–74. – [Додаток]: Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності : рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 28 серп. 2014 р. – С. 68–74. – Текст указу доступний також в Інтернеті: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/744/2014> (дата звернення: 21.07.15).

Нормативно-правові документи Кабінету Міністрів України

16. **Про заходи з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни** [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 квіт. 2015 р. № 386-р

// Урядовий портал : єдиний веб-портал органів викон. влади України. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248117365> (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана. – Додаток : План заходів з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни.

17. **Щодо питань** національно-патріотичного виховання учнівської молоді [Електронний ресурс] : протокол наради Кабінету Міністрів України від 18 верес. 2014 р. // Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/poradi/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya> (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана.

Накази Міністерства освіти і науки України

18. **Про затвердження** Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та Методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс] : наказ М-ва освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 // Міністерство освіти і науки України : офіц. веб-сайт. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ru/about-ministry/normative/4068-> (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана. – Додатки : Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді ; Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді ; Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах.

19. **Про затвердження** Плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді : наказ М-ва освіти і науки України від 27.10.2014 № 1232 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 82–85. – Додаток : План заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – С. 83–85. – Текст наказу доступний також в Інтернеті: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/43521/http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/43521/ (дата звернення: 21.07.15).

Листи Міністерства освіти і науки України

20. **Про тематику** Першого уроку в 2015/2016 навчальному році [Електронний ресурс] : лист М-ва освіти і науки України від 24.07.2015 № 1/9-354 // Міністерство освіти і науки України : офіц. веб-сайт. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4276-> (дата звернення: 29.07.15). – Назва з екрана.

21. **Щодо протидії** пропаганді сепаратизму та антиукраїнській ідеології в системі освіти [Електронний ресурс] : лист М-ва освіти і науки України від

24.06.2015 № 1/9-302 // Міністерство освіти і науки України : офіц. веб-сайт. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4101-> (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана.

22. **Про перегляд** підходів з організації діяльності музеїв історичного профілю [Електронний ресурс] : лист М-ва освіти і науки України від 22.05.2015 р. № 1/9-255 // Міністерство освіти і науки України : офіц. веб-сайт. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4015-> (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана. – Додаток : Методичні рекомендації щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів.

23. **Щодо відвідування** музеїв та навчально-тематичних екскурсій [з метою підвищення рівня патріотичного виховання учнівської та студентської молоді] [Електронний ресурс] : лист М-ва освіти і науки України від 08.05.2015 № 1/9-235 // Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/poradi/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya> (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана.

24. **Про відзначення** Дня пам'яті та примирення і Дня Перемоги над нацизмом у Європі : лист М-ва освіти і науки України від 23.04.2015 № 1/9-211 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 8. – С. 6–8. – Текст листа доступний також в Інтернеті: <http://osvita.ua/legislation/other/46818/> (дата звернення: 24.07.15).

25. **Щодо заходів** з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни : лист М-ва освіти і науки України від 09.04.2015 № 1/9-188 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 7. – С. 36–50. – [Додаток] : Методичні матеріали до відзначення у загальноосвітніх навчальних закладах Дня пам'яті та примирення та 70-ї річниці Дня перемоги над нацизмом у Другій світовій війні / Укр. ін-т нац. пам'яті. – С. 37–50. – Текст листа доступний також в Інтернеті: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/3744-> (дата звернення: 24.07.15).

26. **Про організацію** Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») в навчальних закладах : лист М-ва освіти і науки України від 07.02.2015 № 1/9-78 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 5/6. – С. 73–91. – Додаток : Рекомендації з організації Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») у загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах України. – С. 74–91. – Текст листа доступний також в Інтернеті: <http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/59/196/patvich17/> (дата звернення: 29.07.15).

27. **Про методичні** рекомендації з патріотичного виховання : лист М-ва освіти і науки України від 27.11.2014 № 1/9-614 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 86–94. – Додаток : Методичні

рекомендації з організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у 2014/2015 навчальному році. – С. 86–94. – Текст листа доступний також в Інтернеті: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/44204/ (дата звернення: 21.07.15).

28. **[Про заходи в навчальних закладах у зв'язку з Днем пам'яті жертв Голодоморів]** [Електронний ресурс]: лист М-ва освіти і науки України від 14.11.2014 № 1/9-593 // Міністерство освіти і науки України: офіц. веб-сайт. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/3127-> (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана. – Додаток: Методичні матеріали Українського інституту національної пам'яті до 81 роковин голодомору: пам'яті тих, хто чинив спротив геноциду.

29. **Про відзначення 70-ї річниці вигнання нацистських окупантів з України** [Електронний ресурс]: лист М-ва освіти і науки України від 17.10.2014 р. № 1/9-543 // Освіта.ua. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/43429/ (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана. – Додаток: Методичні матеріали щодо вшанування 70-ї річниці вигнання нацистських окупантів з України.

30. **Про організацію фотовиставок, [присвячених подвигу українського народу під час антитерористичної операції на Сході України]** [Електронний ресурс]: лист М-ва освіти і науки України від 28.08.2014 № 1/9-429 // Освіта.ua. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/42626/ (дата звернення: 24.07.15). – Назва з екрана.

31. **Про проведення Уроків мужності**: лист М-ва освіти і науки України від 13.08.2014 № 1/9-412 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 81. – Текст листа доступний також в Інтернеті: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/42453/ (дата звернення: 21.07.15).

32. **Про особливу відповідальність педагогічних та науково-педагогічних працівників**: лист М-ва освіти і науки України від 29.07.2014 № 1/9-382 // Практика упр. закл. освіти. – 2014. – № 8. – С. 79. – Текст листа доступний також в Інтернеті: <http://osvita.ua/legislation/other/42289/> (дата звернення: 24.07.15).

33. **Про методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2014/2015 навчальному році**: лист М-ва освіти і науки України від 25.07.2014 № 1/9-376 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 77–80. – Додаток: Методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2014/2015 навчальному році. – С. 77–80. – Текст листа доступний також в Інтернеті: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/42285/ (дата звернення: 21.07.15).

II. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

34. **На науково-педагогічній конференції та педчитаннях у Сахнівці** згадували творчий спадок Захаренка у світлі патріотичного виховання молоді

[Електронний ресурс] : [про XII Захаренків. пед. читання та Всеукр. наук.-практ. конф. «Патріотизм – нагальна потреба України й українців», 19 трав. 2015 р., с. Сахнівка Корсунь-Шевченків. р-ну Черкас. обл.] : за інформацією Департаменту освіти і науки Черкас. ОДА // Міністерство освіти і науки України : офіц. веб-сайт. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini-oblastej/2015/05/21/na-naukovo-pedagogichnij-konferencziyi-ta-pedchitannya-u-saxnivczi-zgaduvali-tvorchij-spadok-zaxarenka-u-svitli-patriotichnogo-vixovannya-molodi/> (дата звернення: 03.08.15). – Назва з екрана.

35. **Семінар-презентація** «Патріотизм як цінність і консолідуюча основа нації», [28 січ. 2015 р., НАПН України, м. Київ] [Електронний ресурс] : [матеріали] // Національна академія педагогічних наук України : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/510/> (дата звернення: 27.07.15). – Назва з екрана.

* * *

36. **Агромаков, П. М.** Епіграфи творів з відродження українства / Павло Агромаков. – Одеса : Астропринт, 2014. – 287 с.

Книга має на меті познайомити читача через епіграфи з ідеями творів з відродження українства в умовах боротьби з жорстокою українофобською диктатурою, яка в останні часи революційними подіями була повалена.

37. **Безотосний, М. Т.** Вплив української національної ідеї на соборність України / М. Т. Безотосний // Історична пам'ять : наук. зб. / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2014. – Вип. 30/31. – С. 112–116. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ip_2014_30-31_15.pdf (дата звернення: 27.07.15).

На основі аналізу праць українських вчених і публіцистів розглянуто питання сутності української національної ідеї.

38. **Бех, І. Д.** Національна ідея в становленні громадянина-патріота України : (програм.-вихов. контекст) / І. Д. Бех, К. І. Чорна ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Київ, 2014. – 48 с. – Текст доступний також в Інтернеті: <http://www.ippo.if.ua/predmety/vrobota/media/files/Nacionalna%20ideya%20в%20становленні%20громадянина-патріота.pdf> (дата звернення: 27.07.15).

39. **Бех, І.** Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання / Іван Бех // Рідна шк. – 2015. – № 1/2. – С. 3–6. – Бібліогр.: 7 назв.

У статті розкрито сутність наявних виховних моделей у контексті їх можливостей щодо вирішення проблеми виховання патріотизму. Запропоновано визначення дефініції «патріотизм» та його компонентну структуру. Змістовно розкрито специфіку почуття любові до народу, Батьківщини, держави. Сформульовано положення, на які має орієнтуватися процес виховання патріотизму.

40. **Бех, І.** Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна ; [НАПН України, Ін-т проблем виховання]

// Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 44–65 ; Методист. – 2014. – № 11. – С. 11–25. – Текст доступний також в Інтернеті: http://kyiv-oblosvita.gov.ua/images/banners/2015/01.02/Programa_patriotycznego_vuxovannya.pdf (дата звернення: 27.07.15).

Визначено теоретичні засади сучасного патріотичного виховання (мету, завдання, принципи, основні напрями, зміст, форми і методи). Програма є стратегічним рекомендаційним документом, який дає можливість навчальним закладам різних типів, управлінням освіти різних рівнів для розробки системи заходів патріотичного виховання, що відповідають культурологічним орієнтаціям, специфіці, профілю й типу організації-розробника і є актуальними для конкретних соціально-політичних реалій.

41. Бондаренко, О. Ю. Актуальні питання патріотичного виховання / Бондаренко О. Ю. // Історія та правознавство. Позакл. робота. – 2014. – № 3. – С. 5–9.

У статті з'ясовується, що таке «патріотизм», яке місце посідає патріотичне виховання в системі загальнонавчального процесу, які методи і форми патріотичного виховання.

42. Бояринцев, О. Історія та освіта як поле взаємодії школи і громадських організацій у справі патріотичного виховання молоді / Олег Бояринцев // Вісн. Ін-ту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2014. – Вип. 31. – С. 57–63. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vird_2014_31_13.pdf (дата звернення: 27.07.15).

Аналізуються загальні підвалини взаємодії школи та громадських організацій у справі патріотичного виховання особистості; серед розмаїття чинників автор виділяє історію і освіту, які формують своєрідне поле цього процесу; перед молодіжними громадськими організаціями спільно з школою постає низка завдань, основними з яких можна вважати спільне поширення історичної правди, формування в молоді інтересу до історичного минулого, розповсюдження науково обґрунтованого історичного знання в молодіжному середовищі, розвінчання історичних міфологем.

43. Брусакова, О. В. Мораль і право як чинники оновлення змісту сучасного політичного і національно-патріотичного виховання / Брусакова О. В. // Вісн. Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. Філософія : [зб. наук. пр.]. – Харків, 2014. – Вип. 42. – С. 247–256. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKhnpu_filos_2014_42_26.pdf (дата звернення: 27.07.15).

Статтю присвячено дослідженню проблеми потенціалу моралі і права як чинників оновлення змісту сучасного політичного і національно-патріотичного виховання. Розглядаються поняття моралі та права у контекстах сучасної

освітньої реальності, обґрунтовується необхідність оновлення змісту політичного і національно-патріотичного виховання.

44. **Виховання** культури гідності дітей та учнівської молоді в позаурочній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів : метод. посіб. / [К. І. Чорна, І. М. Шкільна, К. О. Журба та ін. ; під заг. ред. К. І. Чорної] ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 259 с. – Текст посібника доступний також в Інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/8825/1/2453_Chorna.pdf (дата звернення: 29.07.15).

У методичному посібнику розкрито зміст, сучасні форми та методи виховання культури гідності (особистої, людської та національної) дітей старшого дошкільного віку, молодших школярів, старших та молодших підлітків, старшокласників у позаурочній діяльності на засадах гуманістичної моралі та підготовки вчителів до виховання цього феномена.

45. **Гарнійчук, В.** Патріотичне виховання в українській педагогічній науці: наукові підходи та концепції / В. Гарнійчук // Історія в шк. – 2014. – № 3. – С. 28–30 ; № 4/5. – С. 1–4. – Бібліогр.: 30 назв.

На основі вивчення й осмислення історичної, філософської, психологічної, педагогічної літератури простежуються основні підходи виховання патріотизму особистості в історичній ретроспективі.

46. **Гарнійчук, В. М.** Сформованість патріотизму старших підлітків на етапі становлення української держави: компоненти, критерії та показники / В. М. Гарнійчук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Кіровоград, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 123–132. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст статті доступний також в Інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tmpvd_2014_18\(1\)_16.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tmpvd_2014_18(1)_16.pdf) (дата звернення: 27.07.15).

Обґрунтовано актуальність проблеми патріотизму старших підлітків для сучасного процесу державотворення. Визначено компоненти, критерії та показники сформованості патріотизму цієї групи дітей. Висвітлено інтегративні компоненти патріотизму старших підлітків, визначені через ціннісні ставлення: до Батьківщини, до народу та до себе як громадянина-патріота незалежної України. Виокремлено три критерії вихованості патріотизму старших підлітків: емоційно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний.

47. **Головчук, С. Ю.** Ідея патріотичного виховання в педагогічній спадщині Бориса Грінченка / С. Ю. Головчук // Вісн. Черкас. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 24. – С. 18–21. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchuP_2014_24_5.pdf (дата звернення: 27.07.15).

Стаття присвячена дослідженню ідеї патріотичного виховання в педагогічній спадщині Бориса Грінченка; проаналізовано його педагогічні ідеї щодо значущості рідної мови, фольклору, необхідності здійснення продуманої системи суспільно-педагогічних виховних впливів на дитину з метою формування патріота.

48. **Головчук, С. Ю.** Філософські та педагогічні засади патріотичного виховання у творах Г. Ващенка [Електронний ресурс] / Головчук Світлана Юріївна // Освітологічний дискурс : електрон. наук. фах. вид. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Текст. дані. – Київ, 2014. – № 3. – С. 20–27. – Бібліогр.: 11 назв. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/osdys_2014_3_5.pdf (дата звернення: 28.07.15). – Назва з екрана.

У статті розглядаються філософсько-педагогічні засади патріотичного виховання у творах Григорія Ващенка; на основі цілісного ретроспективного аналізу психолого-педагогічної спадщини і діяльності Г. Ващенка узагальнено його ідеї про патріотичне виховання українців як мету національної педагогіки, що розглядалася ним у поєднанні здобутків європейської філософсько-педагогічної думки із надбаннями української народної педагогіки.

49. **Горак, В. В.** Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління в Україні: сучасний стан [Електронний ресурс]: (аналіт. огляд) / Горак В. В. // Аналіт. вісн. у сфері освіти й науки : інформ.-аналіт. бюл. : [електрон. фах. вид.] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Вип. 1. – С. 2–10. – Бібліогр.: 25 назв. – Режим доступу: <http://www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/317195213.pdf> (дата звернення: 21.07.15). – Назва з екрана.

50. **Діденко, О.** Критерії ефективності державної політики національно-патріотичного виховання молоді в Україні / Олег Діденко // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ, 2014. – Вип. 1. – С. 175–184. – Бібліогр.: 3 назви. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2014_1_21.pdf (дата звернення: 27.07.15).

Розглядається формування показників та критеріїв ефективності реалізації політики національно-патріотичного виховання. Доводиться, що серед основних критеріїв, що характеризують результати національно-патріотичного виховання, виділяються спрямовані на вимірювання двох основних складових патріотизму – патріотичної свідомості і патріотичної поведінки – та їх компонентів.

51. **Діденко, О.** Реалізація державної політики національно-патріотичного виховання молоді на регіональному рівні / О. Діденко // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. / Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Львів, 2014. – Вип. 38. – С. 374–379. – Бібліогр. в кінці ст. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efdu_2014_38_47.pdf (дата звернення: 27.07.15).

Проаналізовано державно-управлінські аспекти вдосконалення патріотичного виховання в Україні. Простежено створення правових механізмів патріотичного виховання молоді. Запропоновано заходи для активізації процесу національно-патріотичного виховання.

52. **Долецька, С.** Основні етапи патріотичного виховання молодших школярів засобами краєзнавчої роботи / Світлана Долецька // Молодь і ринок. –

2014. – № 3. – С. 106–111. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mir_2014_3_23.pdf (дата звернення: 27.07.15).

Розглядаються основні етапи патріотичного виховання молодших школярів, засновані на використанні засобів краєзнавства. Обґрунтовується концепція формування у дитини уявлення про Малу Батьківщину як частину Великої Батьківщини, про її особову цінність для нього нарівні з будинком і сім'єю. Запропоновані автором етапи охоплюють початкову школу з першого по четвертий класи і спрямовані на поетапне формування уявлень дитини про патріотичні категорії від сім'ї, міста, краю до країни.

53. Єщенко, М. М. Проблема патріотичного виховання у контексті національної ідентичності / Єщенко М. М. // Імідж сучас. педагога. – 2014. – № 9. – С. 60–61. – Бібліогр.: 7 назв.

Розглянута проблема патріотичного виховання молоді за складних суспільно-політичних умов. Особлива увага звернута на роль патріотичного виховання у формуванні національної ідентичності українців. Виділені основні складові, на які треба звернути увагу, виховуючи громадянина-патріота.

54. Загородня, А. Актуальність патріотичного виховання молоді / Алла Загородня, Діана Шевчук // Нова пед. думка. – 2014. – № 3. – С. 142–143. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npd_2014_3_35.pdf (дата звернення: 27.07.15).

У статті розглядається питання актуальності та сучасного розуміння патріотичного виховання молоді, що має національний характер, базується на національних традиціях українського народу та є ідейною силою національної свідомості.

55. Кишакевич, Ю. Про вплив сім'ї, школи та суспільства на формування патріотизму молоді / Юрій Кишакевич // Молодь і ринок. – 2015. – № 5. – С. 23–28. – Бібліогр.: 17 назв.

У статті показано потенційні можливості впливу на формування патріотизму молоді трьох чинників: сім'ї, школи та суспільства.

56. Коваль, Г. В. Особливості військово-патріотичного виховання в Україні / Коваль Г. В. // Наук. пр. Серія: Державне управління / Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». – 2014. – Вип. 223, т. 235. – С. 34–39. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchdu_2014_235_223_8.pdf (дата звернення: 27.07.15).

У статті розглядається історія розвитку системи патріотичного виховання в Україні, яка нараховує не одне сторіччя і має давні традиції. Також автор досліджує особливості військово-патріотичного виховання в Україні, розглядає основні етапи його розвитку та підготовку молоді до служби в Збройних Силах України, підкреслює актуальність цієї проблеми в українському суспільстві й сьогодні.

*57. **Копач, С.** Національно-патріотичне виховання : накази / С. Копач, І. Стеценко ; [упоряд. М. Голубенко]. – Київ : Ред. газ. з упр. освітою, 2014. – 126 с. – (Б-ка «Шкільного світу»).

Опрацьовано чинну нормативну базу Міністерства освіти і науки України щодо формування в учнів ціннісного ставлення до суспільства і держави, розроблено організаційні накази та заходи з метою виховання в учнів громадянських якостей під час навчально-виховного процесу.

58. **Кульчицький, В.** Соціально-педагогічні основи патріотичного виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Віталій Кульчицький // Молодь і ринок. – 2014. – № 3. – С. 70–75. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mir_2014_3_16.pdf (дата звернення: 21.07.15).

У статті проаналізовано соціально-педагогічні основи патріотичного виховання у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського. Розкрито суть патріотичного виховання з урахуванням сучасних соціально-педагогічних реалій. Висвітлюється особлива роль соціально-педагогічних основ патріотичного виховання в становленні особи як громадянина. Зроблено висновки про необхідність вивчення й аналізу з точки зору сьогодення цілісної поетапної системи патріотичного виховання молоді у радянські часи (погляди В. Сухомлинського щодо патріотично-соціально-активної учнівської молоді).

59. **Пасацька, С.** Національно-патріотичне виховання ліцеїстів засобами позакласної роботи / Світлана Пасацька // Рідна шк. – 2015. – № 3. – С. 38–40. – Бібліогр.: 5 назв.

У статті розглядається проблема національно-патріотичного виховання ліцеїстів. Наголошується на важливості проведення позакласних заходів: учнівських конференцій, дослідницьких проєктів, волонтерських акцій, виставок.

60. **Патріотичне** та духовно-моральне виховання школярів [Електронний ресурс] : (реферат. огляд, ч. 1) / упоряд. Рабаданова Л. В. // Аналіт. вісн. у сфері освіти й науки : інформ.-аналіт. бюл. : [електрон. факс. вид.] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Вип. 1. – С. 23–27. – Режим доступу: <http://www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/317195213.pdf> (дата звернення: 21.07.15). – Назва з екрана.

61. **Петегирич, О.** Національна свідомість і патріотичні почуття учнів / О. Петегирич // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2014. – № 7/8. – С. 35–37.

Подається наукове обґрунтування програми патріотичного виховання учнів, що реалізується у педагогічній практиці Харківської школи № 96.

62. **Петегирич, О.** Система національно-патріотичного виховання / О. Петегирич // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2015. – № 4. – С. 12–13.

Визначено основні вимоги системного підходу до національно-патріотичного виховання в школі.

63. Петегирич, О. Системний підхід до національно-патріотичного виховання у школі [Електронний ресурс] / Петегирич Оксана Михайлівна // Освіта.ua. – Текст дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/46188/ (дата звернення: 29.07.15). – Назва з екрана.

У статті обґрунтовано актуальність проблеми національно-патріотичного виховання в школі й визначено основні суперечності цього процесу. Розкрито сутність системного підходу та його основні вимоги, визначено та схарактеризовано складники системи національно-патріотичного виховання.

64. Руденко, Ю. Український патріотизм : політична освіта і виховання зростаючих поколінь / Юрій Руденко // Освіта. – 2014. – 15–22 жовт. (№ 43). – С. 9.

Автор статті наголошує на необхідності докорінних змін в багатогранному процесі виховання в зростаючих поколінь українського патріотизму, історичної пам'яті, національної свідомості, високої моралі, формування в них високої ідейності, політичної свідомості, зокрема політичних ідеалів і світогляду.

65. Савченко, Л. Л. Теоретичні засади патріотичного виховання особистості / Савченко Л. Л. // Наук. зап. кафедри педагогіки : зб. наук. пр. / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Комун. закл. «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харків. облради. – Харків, 2014. – Вип. 37. – С. 281–291. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzkp_2014_37_36.pdf (дата звернення: 28.07.15).

Стаття присвячена висвітленню теоретичних засад патріотичного виховання особистості. Проаналізовано основні визначення понять «патріотизм», «патріотичне виховання», схарактеризовано принципи патріотичного виховання. Визначено чинники, які впливають на формування почуття патріотизму.

66. Смоляр, О. Патріотична особистість : упродж. інновац. форм навчання й виховання / О. Смоляр // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2014. – № 12. – С. 9–11.

Висвітлено патріотичний напрям виховання учнів як пріоритетний в роботі педагогічного колективу Дніпродзержинської школи № 20 ім. О. І. Стовби Дніпропетровської області.

67. Стрілько, В. Українське національно-патріотичне виховання в нормативно-правових актах України / Валентина Стрілько // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2014. – № 3. – С. 153–165. – Бібліогр.: 11 назв.

Проаналізовано законодавчу базу України в питанні українського національно-патріотичного виховання, визначено позитивні і негативні риси.

*68. Суспільне покликання філософії освіти у сучасних соціокультурних контекстах : монографія / [М. Д. Култаєва, С. В. Бережна, О. П. Бойко та ін.] ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : Щедра садиба плюс, 2014. – 386 с.

Обґрунтовано суспільну значущість філософії освіти, розглянуто її актуальні проблеми у сучасних соціокультурних контекстах. Виявлено освітні

ризика та небезпеки, пов'язані з прискореним конституюванням суспільства знань, а також розкрито виховний потенціал суспільства знань. Увагу приділено філософському обґрунтуванню світоглядного та національно-патріотичного виховання, стратегіям духовного оновлення українського суспільства та відповідним виховним практикам.

69. **Україна – єдина країна** : рек. бібліогр. список до Першого уроку у 2014–2015 н. р. / упоряд.: Тарнавська С. В., Вербова В. В., Демида Є. Ф., Кривоносова О. В. ; наук. ред. Рогова П. І. ; бібліогр. ред. Самчук Л. І. ; [НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського] // Освіта. – 2014. – 20–27 серп. (№ 34). – С. 8–9. – Текст доступний також в Інтернеті: http://www.dnpb.gov.ua/scientific_information_work/bib_prod/id/354 (дата звернення: 21.07.15).

70. **Чорна, К. І.** Теоретико-методологічні засади виховання патріотизму в дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін [Електронний ресурс] / Чорна К. І. // UKRREFERAT.COM. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=81430&pg=0> (дата звернення: 27.07.15). – Назва з екрана.

У статті висвітлено суть патріотизму громадянського спрямування. Розглянуто мету, завдання, принципи, форми й методи патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін.

ІІІ. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Методичні рекомендації

71. **Боярчук, О. І.** Методичні рекомендації щодо організації та проведення циклу уроків мужності у навчальних закладах Київської області [Електронний ресурс] / О. І. Боярчук, Л. В. Микитюк ; [Київ. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. кадрів] // Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://www.kyiv-oblosvita.gov.ua/component/content/category/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya> (дата звернення: 29.07.15). – Назва з екрана.

72. **Гребенчук, Т. О.** Методичні рекомендації щодо проведення в навчальних закладах заходів, приурочених Дню Соборності та Свободи України [Електронний ресурс] / Т. О. Гребенчук ; [Київ. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. кадрів] // Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://www.kyiv-oblosvita.gov.ua/component/content/category/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya> (дата звернення: 29.07.15). – Назва з екрана.

73. **Добровольська, Л. Н.** Батьківщина, мати, мова – три цілющих, вічних слова : метод. рек. до проведення Першого уроку у 2015–2016 н. р. для учнів 1–4 кл. / Л. Н. Добровольська, В. О. Чорновіл, Л. І. Ткачова ; Департамент освіти і

науки Черкас. облдержадмін., Черкас. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників Черкас. облради. – Черкаси : Вид-во ЧОПОПП, 2015. – 40 с. – Текст доступний також в Інтернеті: http://oipoppp.ed-sp.net/component/option,com_metod/metodTask,metodDetails/catid,87/metodId,2267/Ite mid,51/ (дата звернення: 21.07.15).

74. **Журба, К. О.** Виховання культури гідності молодших підлітків у взаємодії сім'ї і школи : метод. рек. / К. О. Журба ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 70 с. – Текст доступний також в Інтернеті: http://koippo414.at.ua/2015/PATRIOT_VYHOV/2480_Jurba.pdf (дата звернення: 29.07.15).

75. **Киричок, В. А.** Виховання культури гідності молодших школярів у позаурочній діяльності : метод. рек. / В. А. Киричок, О. В. Роговець ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 79 с. – Текст доступний також в Інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/8830/1/2482_Kirichuk-Rogovez.pdf (дата звернення: 29.07.15).

76. **Методичні рекомендації** щодо проведення уроків мужності в загальноосвітніх навчальних закладах у 2014/2015 навчальному році [Електронний ресурс] : дод. до листа КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» від 15.09.2014 № 1057 // Лютівський навчально-виховний комплекс (загальноосвітня школа І–ІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад (ясла-садок)) : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – [Лютівка (Харків. обл.)], 2015. – Режим доступу: http://lyutivka.edu.kh.ua/uroki_muzhnosti/ (дата звернення: 31.07.15). – Назва з екрана.

77. **Ми – нація єдина!** : метод. рек. для проведення Першого уроку в 2015/2016 н. р. / [Ю. В. Міцай, С. М. Пляка, О. П. Третяк, Л. А. Гайда] ; Комун. закл. «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського». – Кіровоград : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2015. – 40 с. – Текст доступний також в Інтернеті: http://solonrmo-vihovn.at.ua/patriot/pershij_urok_2015-2016.pdf (дата звернення: 21.07.15).

78. **«Народ мій є! Народ мій завжди буде! Ніхто не пересилить мій народ!»** : метод. рек. до проведення Першого уроку для учнів основ. шк. (5–9 кл.) у 2014–2015 н. р. / [О. М. Скринник, М. В. Федорків, Т. А. Шкунда, Н. В. Бугайчук] ; Департамент освіти і науки Черкас. облдержадмін., Черкас. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників Черкас. облради. – Черкаси : Вид-во ЧОПОПП ЧОР, 2014. – 64 с. – Текст доступний також в Інтернеті: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/334/Народ%20мій%20єd.pdf> (дата звернення: 29.07.15).

*79. **Патріотичне** виховання в сучасних навчальних закладах : [зб. метод. рек.] / [упоряд. Ж. М. Сташко]. – Київ : Шк. світ : Ред. газ. природн.-мат. циклу, 2015. – 118 с. – (Б-ка «Шкільного світу»).

80. **Патріотичне** виховання учнів та студентів в навчальних закладах України : про відзначення 70-ї річниці визволення України та перемоги у Великій Вітчизняній війні : метод. рек. для загальноосвіт. шк., проф.-техн. навч. закл., вищ. навч. закл. I–IV рівнів акредитації / [Н. П. Александренко та ін. ; за ред. Ю. В. Шиловцева, О. А. Удалової] ; М-во освіти і науки України, Орг. ветеранів України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – Київ : Конус-Ю, 2014. – 100 с.

81. **Роль педагога** в посиленні патріотичного виховання в навчальних закладах Миколаївської області [Електронний ресурс] : метод. рек. // Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Миколаїв, 2015. – Режим доступу: <http://www.moippo.mk.ua/index.php/vixovna-robota/280-patriotichne-vikhovannya> (дата звернення: 29.07.15). – Назва з екрана.

82. **Україна – єдина країна!** «Я єсть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була!» : метод. рек. до проведення Першого уроку у ст. шк. у 2014–2015 н. р. / [уклад. Н. М. Степанова] ; Департамент освіти і науки Черкас. облдержадмін., Черкас. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників Черкас. облради. – Черкаси : Вид-во ЧОІПОПП ЧОР, 2014. – 20 с. – Текст доступний також в Інтернеті: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/346/Україна%20-%20єдина%20країна.pdf> (дата звернення: 29.07.15).

83. **Чорна, К. І.** Виховання культури гідності старшокласників у позаурочній діяльності : метод. рек. / К. І. Чорна ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 71 с. – Текст доступний також в Інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/8828/1/2476_Chorna.pdf (дата звернення: 29.07.15).

84. **Шкільна, І. М.** Виховання культури гідності старших підлітків у позаурочній діяльності : метод. рек. / І. М. Шкільна ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 31 с. – Текст доступний також в Інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/8827/1/2478_Shkilna.pdf (дата звернення: 29.07.15).

Методичні розробки та сценарії виховних заходів

85. **Білаш, А. В.** Усний журнал для початкової школи на тему: «Моя Батьківщина – рідна Україна» [Електронний ресурс] / Білаш Алла Вікторівна ; КЗО «СЗШ № 97 ім. П. І. Шкідченка» м. Дніпропетровська // Освіта.ua. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/outschool/46563/ (дата звернення: 31.07.15). – Назва з екрана.

Сценарій проведення заходу, мета якого – узагальнити та систематизувати знання учнів про Україну, народні та державні символи українців, прищеплювати любов до Батьківщини, виховувати почуття патріотизму.

86. **Борисенко, В.** Ми любимо Україну : позакл. захід : 7–9-ті кл. / Вікторія Борисенко // Історія України. – 2015. – Квіт. (№ 7). – С. 22–26.

Мета виховного заходу за представленим сценарієм – активізувати знання учнів з історії України; розвивати уміння застосовувати здобуті знання у практичній діяльності; виховувати інтерес до історичного минулого України й патріотичні почуття.

*87. Володарська, М. О. Години спілкування. 2 клас : [метод. посіб.] / М. О. Володарська, Т. Б. Рябова, Н. Л. Черкашина. – Харків : Вид. група «Основа», 2014. – 128 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»). – Зміст посібника можна переглянути в Інтернеті: <http://www.megakniga.com.ua/catalog/knigi/serednya-shkola/metodichna-ser/o-godini-spilkuvannya-2kl.html#.VcNCPIGWIOY> (дата звернення: 06.08.15).

*88. Володарська, М. О. Години спілкування. 3 клас : [метод. посіб.] / М. О. Володарська, Н. І. Микитченко. – Харків : Вид. група «Основа», 2014. – 119 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»). – Зміст посібника можна переглянути в Інтернеті: [http://www.megakniga.com.ua/catalog/knigi/serednya-shkola/metodichna-ser/volodarska-godini-spilkuvannya-3-klas-\(seriya-pochatkova-shkola-vihovna-robota\)-kupiti-osnova-\(tovar-abo-vidsutniy-abo-v-dorozi\).html#.VcNC04GWIOY](http://www.megakniga.com.ua/catalog/knigi/serednya-shkola/metodichna-ser/volodarska-godini-spilkuvannya-3-klas-(seriya-pochatkova-shkola-vihovna-robota)-kupiti-osnova-(tovar-abo-vidsutniy-abo-v-dorozi).html#.VcNC04GWIOY) (дата звернення: 06.08.15).

89. Гарнійчук, В. Патріотичне виховання в сучасній загальноосвітній школі України : дидакт. матеріали / Валентина Гарнійчук // Історія в шк. – 2014. – № 8/9. – С. 33–42. – Зміст : 1. Конференція на тему «Мовна проблема в сучасній Україні». – С. 33–35 ; 2. Вікторина «Я люблю Україну». – С. 36–38 ; 3. Розважально-пізнавальна гра «Патріот». – С. 38–42.

90. Герої поряд: мужність українських військових на прикладі Надії Савченко [Електронний ресурс] : [розробка Уроку мужності] // Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://nenc.gov.ua/doc/metod_razr/2014/lesson-in-courage.pdf (дата звернення: 31.07.15). – Назва з екрана.

*91. Години спілкування. 1 клас : [метод. посіб.] / [Н. А. Букреева, М. О. Володарська, А. І. Настенко та ін.]. – Харків : Вид. група «Основа», 2014. – 103 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»). – Зміст посібника можна переглянути в Інтернеті: <http://www.megakniga.com.ua/catalog/knigi/serednya-shkola/metodichna-ser/o-godini-spilkuvannya-1kl.html#.VcNAkoGWIOY> (дата звернення: 06.08.15).

*92. Години спілкування. 4 клас : [метод. посіб.] / [М. О. Володарська, О. М. Жукова, С. В. Лебединець та ін.]. – Харків : Вид. група «Основа», 2014. – 128 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»). – Зміст посібника можна переглянути в Інтернеті: <http://www.megakniga.com.ua/catalog/knigi/serednya-shkola/metodichna-ser/godini-spilkuvannya-4-klas-osnova.html#.VcNE0oGWIOY> (дата звернення: 06.08.15).

*93. Години спілкування. 5–7 класи : [метод. матеріали] / [упоряд. Н. В. Чиренко]. – Київ : Шк. світ, 2014. – 117 с. – (Б-ка «Шкільного світу»). – Зміст

можна переглянути в Інтернеті: <http://www.osvita.ua/shop/books-shop-organization/398/> (дата звернення: 06.08.15).

*94. **Години спілкування.** 9–11 класи : [метод. посіб.] / уклад. В. М. Андреева. – Харків : Вид. група «Основа», 2014. – 128 с. – (Серія «Класний керівник»). – Зміст посібника можна переглянути в Інтернеті: http://osnova.com.ua/preview/book/4680/ПР34%20Godini%20spilkuvannja_9-11%20klass_PP34.pdf (дата звернення: 06.08.15).

95. **[Добірка конспектів для проведення Першого уроку 2015–2016 н. р. національно-патріотичної тематики]** [Електронний ресурс] // Конспект.укр. – Текст. дані. – [Україна], 2015. – Режим доступу: <http://конспект.укр/> (дата звернення: 03.08.15). – Назва з екрана.

96. **Єрмакова, О. В.** Виховна година у 7 класі на тему: «Вшануймо пам'ять Героїв Небесної Сотні, учасників Революції Гідності, жителів області, які загинули за свободу та незалежність України» [Електронний ресурс] : [сценарій] / Єрмакова Олена Володимирівна // Освіта.ua. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/outschool/47361/ (дата звернення: 31.07.15). – Назва з екрана.

97. **Железник, О.** Ми – свідки історії України : урок мужності : [сценарій] / Ольга Железник // Шк. світ. – 2015. – Берез. (№ 5). – С. 39–40.

Цей урок мужності присвячено тим людям, які вийшли боронити свої права, свободу та незалежність, тим, хто проміняв домашній комфорт на боротьбу та окопи. Захід розроблений з метою виховувати в учнів почуття патріотизму, любові до своєї Батьківщини; формувати розуміння причетності до подій, які відбуваються в державі, особистої відповідальності.

98. **Заїзжена, Е.** Ми усі – одна сім'я, неповторні – ти і я! : (перший урок у 1 кл.) / Емілія Заїзжена // Початкова шк. – 2014. – № 8. – С. 57–58.

Подається розробка першого уроку в 1 класі, мета якого – дати нові й розширити одержані раніше поняття про Україну – Батьківщину кожного із нас, як місце на землі, де народилась і виросла людина; розвивати у дітей почуття любові до рідної землі, вдячності за все, що дає кожному рідний край; виховувати почуття патріотизму, бажання захищати рідну землю і примножувати її багатства.

99. **Коломієць, Л. А.** З Україною у серці [Електронний ресурс] : метод. розробка вихов. години / Л. А. Коломієць ; МОН України, Департамент освіти і науки Полтав. облдержадмін., ВПУ № 7 [м. Кременчука Полтав. обл.] // Освіта.ua. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/outschool/47512/ (дата звернення: 31.07.15). – Назва з екрана.

У методичній розробці робиться короткий екскурс у минуле визвольних змагань українського народу, акцентується на останніх подіях, розповідається про Героїв Небесної Сотні й АТО.

*100. **Коновалова, М. В.** Виховні заходи в початкових класах / М. В. Коновалова. – Харків : Вид. група «Основа», 2015. – 110 с. – (Б-ка журн. «Початкове навчання та виховання» ; вип. 5).

Посібник містить розробки різноманітних за тематикою заходів, зокрема – з національно-патріотичного виховання, а також матеріали для проведення інформаційних хвилинок в початкових класах.

101. **Ми – діти твої, Україно** : сценарії вихов. заходів : 1–4 кл. : [збірка] / [упоряд. і передмова О. М. Тітченко]. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2014. – 319 с. – Зміст можна переглянути в Інтернеті: <http://bohdan-books.com/upload/iblock/a13/a13b376c0bdfc2e388d37ab70efdb65f.pdf> (дата звернення: 06.08.15).

*102. **Ми віримо** в майбутнє твоє, Україно! : (сценарії вихов. заходів нац. спрямування) : [збірка]. – Харків : Вид. група «Основа», 2014. – 128 с. – (Серія «Виховна робота»). – Зміст можна переглянути в Інтернеті: http://e-kniga.in.ua/product/mi_vrimo_v_maj/ (дата звернення: 06.08.15).

103. **Морозова, Н. В.** Розробка позакласного виховного заходу на тему: «Моя країна – Україна!» [Електронний ресурс] : [9–11 кл.] / Морозова Наталія Василівна ; Комун. закл. Сум. облради – Глухів. загальноосвіт. шк.-інтернат I–III ступенів ім. М. І. Жужоми // Освіта.ua. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/outschool/47369/ (дата звернення: 31.07.15). – Назва з екрана.

Пропонується сценарій заходу, мета якого – виховувати любов до історії, мови, культури української держави; викликати інтерес до вивчення минулого нашого народу; сприяти вихованню й розвитку патріотичних почуттів, національної гідності.

104. **Наталенко, В.** Ми – українці, ми – за мир! : (вихов. захід) / Віталія Наталенко // Початкова шк. – 2014. – № 8. – С. 19–20.

Представлено сценарій проведення виховного заходу в початковій школі, мета якого – поглибити знання учнів про Україну, продовжити ознайомлювати дітей із національними символами України, формувати національну свідомість школярів, виховувати патріотів рідної держави, повагу до її символів, розвивати пізнавальні інтереси; виховувати любов до рідного краю, його історичного минулого і сучасного.

105. **Пасічник, М.** День Соборності України : метод. розробка вихов. заходу / Микола Пасічник // Профтехосвіта. – 2014. – № 1. – С. 23–25.

106. **Пашкова, В.** Урок мужності : (3 кл.) / Валентина Пашкова // Початкова шк. – 2015. – № 3. – С. 55–56.

Пропонується розробка уроку за темою: «Герої нашого часу». Його мета: формувати в учнів почуття патріотизму, любові до свого народу, України; розвивати в учнів активну громадянську позицію щодо цілісної держави; виховати повагу до мужності та самовідданості сучасних борців за незалежність і цілісність держави.

107. **Петрунькіна, Ю. О.** Ми діти твої, Україно! / Ю. О. Петрунькіна // Вихов. робота в шк. – 2014. – № 1. – С. 47–53. – Бібліогр.: 2 назви.

Представлено сценарій позакласного заходу в 5 класі. Його мета: розширити та поглибити знання учнів про історичне минуле нашої держави; виховувати в дітей почуття патріотизму, національної гордості, любові до рідного краю, свого роду, розуміння своєї причетності до всіх подій, які відбуваються в Україні; берегти та примножувати багатства рідної країни.

108. **Піддубрівна, М. М.** «Уклонімося низько до землі тим, хто в серці буде вічно жити...»: (сценарій заходу пам'яті Небесної Сотні) / М. М. Піддубрівна, М. М. Федорів // Вихов. робота в шк. – 2015. – № 3. – С. 37–40.

*109. **Пономаренко, Л. В.** Ми – діти твої, Україно! : сценарії заходів нац. спрямування : 1–4 кл. / Л. В. Пономаренко, С. В. Тютюнник. – Харків : Вид. група «Основа», 2015. – 126 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»).

Посібник містить сценарії виховних заходів національного спрямування у 1–4-х класах, різноманітні за формою проведення (свята, години спілкування, інтелектуальні ігри, подорожі, КВК та ін.).

110. **Присяжна, Л.** Україна – єдина країна : (вихов. година) / Людмила Присяжна // Початкова шк. – 2014. – № 10. – С. 17–20.

Подається сценарій для першого уроку в 2 класі. Його мета: розширити поняття про єдність, незалежність та суверенність нашої держави, викликати у дітей почуття гордості за неї; розвивати в учнів бажання наполегливо вчитися, щоб принести якомога більше користі рідній Україні; виховувати майбутнього захисника своєї Вітчизни та формувати в учнів активну громадянську позицію щодо єдиної, цілісної держави та захисту її кордонів.

111. **Прокопенко, М.** Героям Небесної Сотні присвячується... : літ.-муз. композиція / Марія Прокопенко // Шк. світ. – 2015. – Трав. (№ 9). – С. 32–34. – Текст доступний також в Інтернеті: <http://www.teacherjournal.com.ua/shkola/vixovna-robotav-shkoli/30280-literaturno-muzichna-kompoziczya-lgeroyam-nebesno-sotn-prisvyachutsyar.html> (дата звернення: 31.07.15).

Літературно-музична композиція має за мету шанувати пам'ять героїв Небесної Сотні, прищеплювати любов до Батьківщини, виховати патріотичну свідомість, розвивати бажання стати гідними громадянами України.

112. **Решетняк, І. В.** Державні та народні символи України / І. В. Решетняк // Все для вчителя. – 2014. – Жовт. (№ 10). – С. 116–119.

Запропоновано розробку уроку за темою «Україна – наш спільний дім» з метою ознайомлення дітей з національними та народними символами України, формування національної свідомості школярів; виховання почуття любові до своєї землі; розширення знань учнів про Україну, як наш спільний дім.

113. **Розробки і сценарії** Першого уроку 2015–2016 н. р. [Електронний ресурс] : [добірка] // Infosvit. – Текст. дані. – [Україна], 2015. – Режим доступу: <http://infosvit.if.ua/pershyj-urok-u-2015-2016-navchalnomu-rotsi-rozrobky/> (дата звернення: 03.08.15). – Назва з екрана.

114. «Соборна мати Україна – одна на всіх, як оберіг» [Електронний ресурс] : [розробка заняття : до Дня Соборності України] // Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/lesson-soborn.pdf> (дата звернення: 31.07.15). – Назва з екрана.

115. **Стефанчук, Г.** За Україну, за її долю : вихов. захід, присвяч. пам'яті героїв Небесної Сотні та воїнам АТО : [сценарій] / Галина Стефанчук // Шк. світ. – 2015. – Черв. (№ 11). – С. 5–11.

116. **Сценарії** виховних справ [Електронний ресурс] : [добірка] // Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://www.kyiv-oblosvita.gov.ua/component/content/category/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya> (дата звернення: 29.07.15). – Назва з екрана.

Представлено сценарії заходів для використання в роботі з національно-патріотичного виховання юного покоління.

*117. **Уроки мужності** в початковій школі : навч.-метод. посіб. / уклад. Д. В. Ротфорт. – Харків : Вид. група «Основа», 2015. – 96 с.

У посібнику представлені розробки сценаріїв позакласних заходів для початкової школи, присвячені актуальним темам єдності українського народу, патріотизму, мужності людей, які захищають свою Батьківщину. Пропонуються різні форми проведення таких занять – лінійки, бесіди, усні журнали тощо.

118. **Шев'якова, І. С.** «Я – громадянин України» : (вихов. захід, 6–7 кл.) / І. С. Шев'якова // Вихов. робота в шк. – 2014. – № 8. – С. 12–15. – Текст доступний також в Інтернеті: [http://journal.osnova.com.ua/article/44822-«Я_—_ГРОМАДЯНИН_УКРАЇНИ»_\(виховний_захід%2C_6–7_кл.\)](http://journal.osnova.com.ua/article/44822-«Я_—_ГРОМАДЯНИН_УКРАЇНИ»_(виховний_захід%2C_6–7_кл.)) (дата звернення: 31.07.15).

Захід розроблений з метою виховання в школярів внутрішньої свободи та поваги до держави, любові до Батьківщини, національної свідомості, гідності, усвідомлення приналежності до рідної землі, українського народу, гармонійного виявлення патріотичних почуттів.

119. **Юр'єва, Д.** Урок мужності : (4 кл.) / Діана Юр'єва // Початкова шк. – 2015. – № 2. – С. 55–57.

Пропонується розробка виховного заходу, мета якого – розширити знання учнів про людські чесноти, ознайомити з поняттям «мужність». На прикладах відомих українців розвивати прагнення самовдосконалюватись, виховувати глибоку повагу до людей, які віддали своє життя в ім'я майбутнього людства. Розвивати почуття гордості за свій народ, любов до рідного краю.

120. **Яковець, З. О.** «Сплетімо вінок український сьогодні...» : (вихов. година, 5–7 кл.) / З. О. Яковець // Вихов. робота в шк. – 2014. – № 11. – С. 46–50.

Представлено сценарій виховного заходу, метою якого є ознайомлення учнів з історією виникнення державних символів України; виховання почуття патріотизму, шанобливого ставлення до державних і рослинних символів України.